

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અનામત રાખેલ: ૧૨/૦૮/૨૦૨૫

જાહેર કરેલ: ૦૬/૦૨/૨૦૨૬

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

આર/સિવિલ એપ્લિકેશન (ફોર લીવ ટુ અપીલ) નં. ૩૩૫૦/૨૦૨૪

ઈન એફ/ફર્સ્ટ અપીલ/૧૭૭૩૯/૨૦૨૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સંગીતા કે. વિશન સહી/-

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી મૂલ ચંદ ત્યાગી સહી/-

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	હા	

=====

ચંદુભાઈ મગનભાઈ કાલાઠિયા

વિરુદ્ધ

જસવંતીબેન ચંપકભાઈ પટેલ અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફે વરિષ્ઠ વકીલ સુશ્રી તૃષા કે. પટેલ સાથે શ્રી તત્વમ કે. પટેલ (૫૪૫૫)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફે આદિત્ય સી. યાજ્ઞિક (૮૨૨૮)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફે શ્રી દર્શન પરીખ સાથે સુશ્રી જયાની બી. શાહ (૮૪૯૫)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી માનવ એ. મહેતા (૩૨૪૬)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સંગીતા કે. વિશન

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી મૂલ ચંદ ત્યાગી

સી.એ.વી. ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સંગીતા કે. વિશન દ્વારા)

સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૨૧૫/૨૦૧૯ (જે હવે પછી “સદર દાવો” તરીકે ઉલ્લેખિત છે) માં તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા સંમતિ હુકમનામા સામે અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી શીર્ષકવાળી અરજી અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ છે. શીર્ષકવાળી કાર્યવાહીમાં અરજદારની ફરિયાદ એ છે કે વાદગ્રસ્ત હુકમનામું મેળાપીપણાવાળું અને કપટપૂર્ણ છે અને અરજદારને પક્ષકાર તરીકે જોડ્યા વિના મેળવવામાં આવ્યું છે. અહીંના પક્ષકારોનો (અરજદાર સિવાય) સદર દાવામાં તેમના દરજ્જા મુજબ ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે.

૨. અરજદારનો દાવો એવો છે કે મૂળ પ્રતિવાદીએ ગામ સાબરબામ, તાલુકો ચોર્યાસી, જિલ્લો સુરત ખાતે આવેલી (૧) સર્વે નં. ૧૯/૧, બ્લોક નં. ૮એ, જેનું ક્ષેત્રફળ ૧૮૩૧૨ ચોરસ મીટર છે; (૨) સર્વે નં. ૨૫/૨, બ્લોક નં. ૧૯, જેનું ક્ષેત્રફળ ૧૯૫૨૭ ચોરસ મીટર છે, તે ધરાવતી જમીનો (જે હવે પછી “સદર પ્રશ્નવાળી જમીનો” તરીકે ઉલ્લેખિત છે) નો વેચાણ દસ્તાવેજ અરજદારની તરફેણમાં કરી આપ્યો હતો; ઓછી સ્ટેમ્પ ડ્યુટીના કારણે તેની નોંધણી થઈ ન હતી. અરજદાર દ્વારા જરૂરી સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ભરપાઈ કરવામાં આવતાં તારીખ ૨૭.૧૧.૨૦૧૩ ના રોજ વેચાણ દસ્તાવેજ નોંધાયો હતો. અરજદારનો એવો કેસ છે કે મૂળ વાદી અને પ્રતિવાદી વચ્ચે પાછલી તારીખનું બાનાખત (૩૧.૦૧.૨૦૦૫) કરવામાં આવ્યું હતું. તેમની તરફેણમાં તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ નો વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવામાં આવ્યો હોવા છતાં, અરજદારને પક્ષકાર તરીકે જોડ્યા વિના મૂળ વાદી દ્વારા બાનાખતના વિશિષ્ટ પાલનની માંગણી કરતો સદર દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. અયોગ્ય ઉતાવળ દર્શાવીને અને ૩૭ દિવસના ટૂંકા ગાળામાં સદર દાવો હુકમનામું કરવામાં આવ્યો હતો, ત્યારબાદ મૂળ વાદીની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવામાં આવ્યો હતો, અને ત્યારબાદ તારીખ ૨૪.૦૨.૨૦૨૨ ના રોજ તેની નોંધણી કરવામાં આવી હતી.

૨. વાદીના નામે નોંધ નં. ૮૩૧ પાડવા માટે જરૂરી પગલાં લેવામાં આવ્યા હતા, જેની સામે અરજદાર દ્વારા વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો અને મહેસૂલી

સત્તાધિકારીઓ સમક્ષની કાર્યવાહી તકરારી કેસ નં. ૮૭/૨૦૨૨ માં પરિણમી હતી. તે જ રીતે, અરજદારની તરફેણમાં મ્યુટેશન નોંધ નં. ૮૪૬ પાડવામાં આવી હતી. તારીખ ૨૭.૦૧.૨૦૨૩ ના રોજ વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, સદર કેસ તકરારી કેસ નં. ૩૬/૨૦૨૩ તરીકે નોંધાયો હતો. વર્ષ ૨૦૨૨ માં સદર કાર્યવાહીમાં, પ્રતિવાદીએ પ્રથમ વખત સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૨૧૫/૨૦૧૯ માં પસાર કરાયેલા હુકમનામા અંગે ખુલાસો કર્યો હતો. અરજદારની તરફેણની નોંધ પ્રમાણિત કરવામાં આવી હતી, જેની સામે અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી જે મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને સદર નોંધને સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ ના આખરી પરિણામને આધીન કરવામાં આવી હતી.

૩. શરૂઆતમાં, સદર દાવાના વાદી અને પ્રતિવાદી તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોએ પ્રાથમિક વાંધાઓ ઉઠાવ્યા છે અને નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી છે.

૪. સદર દાવામાં વાદી તરફેના વિદ્વાન વકીલ શ્રી માનવ મહેતાએ એવી રજૂઆત કરી હતી કે અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી શીર્ષકવાળી અરજી સમયમર્યાદાથી બાધિત છે. તેમજ, વાદીની તરફેણમાં તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા હુકમ અને સંમતિ હુકમનામા સામે અરજી દાખલ કરવામાં થયેલા વિલંબનું વ્યાજબીપણું દર્શાવતી વિલંબ માફી માંગતી અલગ અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે. વધુમાં, શીર્ષકવાળી અરજી ટકી શકે તેવી નથી કારણ કે અરજદાર વ્યથિત પક્ષકાર નથી.

૫.૧ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર,

૧૯૦૮ (જે હવે પછી “સદર કોડ” તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૯૬ વૈધાનિક અપીલની જોગવાઈ કરે છે; જો કે, સદર કોડમાં એવી કોઈ જોગવાઈ નથી કે જે ત્રાહિત પક્ષકારને અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગવા સક્ષમ બનાવે. અપીલ દાખલ કરવા માટે અદાલતની પરવાનગી માંગવાની વિભાવના ન્યાયિક ચુકાદાઓ દ્વારા વિકસિત કરવામાં આવી છે, જે એ સુનિશ્ચિત કરે છે કે કોઈ વ્યથિત બિન-પક્ષકાર, જરૂરી પરવાનગી લીધા પછી એપેલેટ કોર્ટનો આશરો લઈ શકે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જોકે સદર કોડમાં અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી દાખલ કરવાની સુવિધા આપતી કોઈ જોગવાઈ નથી, છતાં, અનિવાર્ય સૂચિતાર્થથી, લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ (જે હવે પછી “૧૯૬૩ નો અધિનિયમ” તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૧૨ આવી કાર્યવાહીઓને માન્યતા આપે છે.

૫.૨ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨ લિમિટેશનના સમયગાળાની ગણતરી સાથે સંબંધ ધરાવે છે. પેટા-કલમ (૨) અપીલ દાખલ કરવા માટેની લિમિટેશનની ગણતરી કરતી વખતે, જે દિવસે ચુકાદો જાહેર કરવામાં આવ્યો હોય તે દિવસ અને હુકમનામું, સજા અથવા હુકમની પ્રમાણિત નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમયને બાદ કરવાની જોગવાઈ કરે છે અથવા અપીલ કરવાની પરવાનગી માટેની અરજી દાખલ કરવા માટેની લિમિટેશનની ગણતરી કરતી વખતે. તેવી જ રીતે, પેટા-કલમ (૩) માં જ્યાં હુકમનામું અથવા હુકમ સામે અપીલ કરવાની પરવાનગી માટે અરજી કરવામાં

આવી હોય ત્યાં ચુકાદાની નકલ મેળવવા માટે લાગેલા સમયને બાકાત રાખવાનું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે. ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨ ની પેટા-કલમો (૨) અને (૩) ની જોગવાઈઓનું સંયુક્ત વાંચન સ્પષ્ટ કરે છે કે ધારાસભાએ, આવી લિમિટેશનની ગણતરી કઈ રીતે કરવી તે રીત વધુમાં પૂરી પાડીને, અપીલ કરવાની પરવાનગી માગતી જોગવાઈને લિમિટેશનને આધીન કાર્યવાહી તરીકે ઘડી છે.

૫.૩ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમની અનુસૂચિના અનુચ્છેદ ૧૧૬ માં સદર કોડની કોઈપણ ચોક્કસ જોગવાઈનો સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી અને તે માત્ર કોઈપણ હુકમનામું અથવા હુકમ સામે હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરવાની જોગવાઈ કરે છે અને તેથી, તે સદર કોડની કલમો ૮૬ અને ૧૦૦ હેઠળની અપીલો પૂરતું સીમિત નથી. અનુચ્છેદ ૧૧૬ માં અપીલ કરવાની પરવાનગી માગતી અરજી સહિત હાઈકોર્ટ સમક્ષની તમામ પ્રકારની અપીલ કાર્યવાહીઓનો સમાવેશ થાય છે અને તે સદર કોડ હેઠળ દિવાની અદાલતના કોઈપણ હુકમનામા અથવા હુકમ સામે હાઈકોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરવા માટે ૯૦ દિવસની મુદત નિર્ધારિત કરે છે. તેથી, અનિવાર્ય ગર્ભિતાર્થ દ્વારા, અપીલ કરવાની પરવાનગી માટેની અરજી, અપીલની સહાયમાં એક પ્રક્રિયાગત પગલું હોઈ, ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમના અનુચ્છેદ ૧૧૬ હેઠળ જોગવાઈ કરાયેલ લિમિટેશનની મુદત દ્વારા શાસિત થશે.

૫.૪ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કોઈપણ સ્પષ્ટ વૈધાનિક

બાકાતીના અભાવે, હુકમનામા સામે અપીલ કરવાની પરવાનગી માગતી અરજી દાખલ કરવા માટે લિમિટેશનની મુદત જે હુકમનામાને પડકારવા માગવામાં આવ્યું હોય તેની તારીખથી ૯૦ દિવસની રહેશે. એકસમાનતા જાળવવા માટે, ૯૦ દિવસની લિમિટેશન કાર્યવાહીના પક્ષકાર અને બિન-પક્ષકાર બંનેને લાગુ પડશે. બિન-પક્ષકારોને લિમિટેશનની મુદતમાંથી મુક્તિ આપવાથી એવી વિસંગત પરિસ્થિતિ સર્જશે કે જ્યાં કાર્યવાહીના પક્ષકારે ૯૦ દિવસની અંદર અદાલતનો આશરો લેવાનો રહે છે; જ્યારે, બિન-પક્ષકાર માટે હુકમનામા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવવા માટે કોઈ લિમિટેશન પૂરી પાડવામાં આવી ન હોય અને તે પક્ષકાર ગમે તે સમયે આવી શકે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલ કરવાની પરવાનગી માગતી શીર્ષકવાળી અરજી ૯૦ દિવસની નિર્ધારિત મુદત વીતી ગયા પછી દાખલ કરવામાં આવી છે. વધુમાં, અરજદારે ન તો વિલંબ માટે કોઈ ખુલાસો આપ્યો છે કે ન તો વિલંબ માફી મેળવવા માટે અરજ કરેલ છે. તેથી, શીર્ષકવાળી અરજી શરૂઆતમાં જ નામંજૂર થવાને પાત્ર છે. ૨૦૨૫ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એસ.સી. ૧૮૩; ૨૦૨૫ આઈ.એન.એસ.સી. ૧૨૧ માં આપવામાં આવેલા એચ. અંજાનપ્પા અને અન્ય એ. પ્રભાકર અને અન્ય ના કેસના ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે થોડો બદલાવ આવ્યો છે અને અપીલ કરવાની પરવાનગી માગવા માટે અદાલતનો આશરો લેવાનો પક્ષકારને ઉપલબ્ધ વિકલ્પ છીનવી લેવામાં આવ્યો છે અને સમાધાનની કાયદેસરતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવનાર પક્ષકારે તે જ અદાલતનો સંપર્ક કરવો પડશે.

૫.૫ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદાર વ્યથિત પક્ષકાર ન હોવાથી, એ નિર્વિવાદ હકીકતને ધ્યાને લેતાં, એટલે કે અરજદાર અને પ્રતિવાદી વચ્ચે તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના રોજ વેચાણ દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો હતો, તેમને તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ના રોજના સંમતિ હુકમનામું અને હુકમ બંનેને પડકારવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં. ખૂટતી સ્ટેમ્પ ડ્યુટી અંગેની નોંધ મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, પ્રતિવાદીએ અરજદાર વિરુદ્ધ સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ દાખલ કર્યો હતો, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના રોજના વેચાણ દસ્તાવેજને તે બનાવટી હોવાના કારણસર પડકારવામાં આવ્યો હતો, જેમાં વાદી પક્ષકાર નથી. તારીખ ૨૭.૧૧.૨૦૧૩ ના રોજ ખૂટતી સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ચૂકવવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ તેની નોંધણી કરવામાં આવી હતી. અરજદારે પોતાનું નામ નોંધાવવા માટે તારીખ ૧૪.૦૨.૨૦૨૨ ના રોજ મહેસૂલી સત્તાવાળાઓનો સંપર્ક કર્યો હતો, જ્યારે વાદીની તરફેણમાં તારીખ ૧૭.૦૨.૨૦૨૨ ના રોજ વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવામાં આવ્યો હતો અને તારીખ ૨૪.૦૨.૨૦૨૨ ના રોજ તેની નોંધણી કરવામાં આવી હતી. વાદીએ પોતાના નામે નોંધ દાખલ કરવાની માંગણી કરતી અરજી તારીખ ૨૫.૦૩.૨૦૨૨ ના રોજ મહેસૂલી સત્તાવાળાઓ સમક્ષ દાખલ કરી હતી, જેની સામે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો અને પરિણામે, તે તકરારી કેસ નં. ૮૭/૨૦૨૨ માં પરિણમી હતી. વાંધો ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવ્યો હતો અને અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી; જોકે, સદર હુકમ સામે, વાદીએ નાયબ કલેક્ટર સમક્ષ અરજી દાખલ કરી હતી જે મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને હવે સદર નોંધ

સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ ના પરિણામને આધીન કરવામાં આવી છે જે દાવો હાલ પેન્ડિંગ છે.

૫.૬ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલ મેમોમાં, ખાસ કરીને કારણ ‘એફ’ માં અરજદાર દ્વારા ચોક્કસ વલણ લેવામાં આવ્યું છે અને તે ધ્યાને લેતાં, પ્રતિવાદી દ્વારા વાદીની તરફેણમાં કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૭.૦૨.૨૦૨૨ ના રોજના ત્યારપછીના વેચાણ દસ્તાવેજથી અરજદાર કોઈપણ રીતે બંધાયેલ નથી અને જ્યાં સુધી તેમની તરફેણમાં કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ નો વેચાણ દસ્તાવેજ સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ માં અદાલત દ્વારા રદ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી દાવાવાળી મિલકત પરનો અરજદારનો માલિકી હક્ક અસ્તિત્વમાં રહેવાનું ચાલુ રહે છે. તે સુસ્થાપિત છે કે કોઈપણ ત્યારપછીનો વ્યવહાર અગાઉના વ્યવહાર હેઠળ સર્જાયેલા અધિકારોને ગોંડા અને આધીન રહે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અન્યથા પણ, તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના વેચાણ દસ્તાવેજને પડકારતાં પ્રતિવાદી દ્વારા અરજદાર વિરુદ્ધ દાખલ કરવામાં આવેલ સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ ના પરિણામને આધીન પક્ષકારો વચ્ચે શરૂ કરવામાં આવેલી મહેસૂલી કાર્યવાહીને રાખવામાં આવેલ છે. આ સંજોગોમાં, અરજદારને વ્યથિત પક્ષકાર કહી શકાય નહીં અને તેથી, તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ના રોજના સંમતિ હુકમનામું અને હુકમને પડકારવા માટે આ અદાલત સમક્ષ અપીલ કરવાની પરવાનગી માગતી અરજી દાખલ કરવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં.

૬. દાવામાં પ્રતિવાદી તરફેના વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી જયાની બી. શાહ સાથે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી દર્શન પરીખે વાદી તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન કાઉન્સેલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો અપનાવી છે. જોકે, એ બાબત પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે કે અરજદારે, કોઈપણ ફરિયાદ માટે, વાદીની તરફેલામાં થયેલ તારીખ ૧૭.૦૨.૨૦૨૨ ના વેચાણ દસ્તાવેજને રદ કરવાની માગણી કરતો અલગ દાવો દાખલ કરવો જરૂરી છે. વધુમાં, લેવાયેલા વલણ મુજબ, વાદીની તરફેલામાં કરવામાં આવેલ ત્યારપછીના વેચાણ દસ્તાવેજથી અરજદારને કોઈ અસર થતી નથી. તદુપરાંત, ત્યારપછીના વ્યવહારો હંમેશા અગાઉના વ્યવહારોને આધીન હોય છે અને જો અરજદારની તરફેલાનો વેચાણ દસ્તાવેજ કાયદેસર અને માન્ય જણાય; તે સમયની દ્રષ્ટિએ અગાઉનો હોવાથી, વર્ષ ૨૦૨૨ માં કરવામાં આવેલ વેચાણ દસ્તાવેજ અરજદારને અસર કરશે નહીં અને મૂળ વાદીની તરફેલામાં કોઈ માલિકી હક્ક પ્રદાન કરશે નહીં. તેથી, અપીલ કરવાની પરવાનગી માગતી અરજી ચાલવાપાત્ર નથી કારણ કે અરજદારને વ્યથિત પક્ષકાર તરીકે ગણી શકાય નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદારનું વર્તન વિશ્વસનીય નથી કારણ કે આધાર કાર્ડમાં દર્શાવ્યા મુજબ અરજદારનું સરનામું અમરેલીનું છે, જ્યારે વર્ષ ૨૦૦૫ ના વેચાણ દસ્તાવેજમાં દર્શાવેલ સરનામું સુરતનું છે. તેથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સમગ્ર વિચારણા કરતાં, અરજી ધ્યાને લેવા યોગ્ય નથી અને તે નામંજૂર કરવામાં આવે.

૬. અરજદાર તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી તત્વમ પટેલની

સહાયતાવાળા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ સુશ્રી તૃષા કે. પટેલે એવું જણાવીને પ્રાથમિક વાંધાઓ ઉઠાવતી કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનો ભારપૂર્વક વિરોધ કર્યો છે કે તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ના રોજના સંમતિ હુકમ અને હુકમનામું બંને કપટ દ્વારા મેળવવામાં આવ્યા છે અને કપટ બધું જ દૂષિત કરે છે અને તેથી, સમયમર્યાદા લાગુ પડશે નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વેચાણ દસ્તાવેજ તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો અને ખૂટતી સ્ટેમ્પ ડ્યુટીની ચુકવણી પર તારીખ ૨૭.૧૧.૨૦૧૩ ના રોજ તેની નોંધણી કરવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદી પોતે જ સારી રીતે જાણે તેવા કારણોસર, વેચાણ દસ્તાવેજ રદ કરવાની માગણી કરતો સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. ઉલટતપાસમાં, પ્રતિવાદીએ (સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ ના વાદી), વેચાણ દસ્તાવેજમાં પોતાની સહી હોવાની કબૂલાત કરી છે. દાવો દાખલ કર્યાના લગભગ ૮ વર્ષના ગાળા પછી અને વેચાણ દસ્તાવેજ થયાના ૧૪ વર્ષ પછી, રૂ. ૨.૪૮ કરોડની રકમ રોકડમાં ચૂકવવામાં આવી હતી તેવું દર્શાવતાં વાદીએ તારીખ ૩૧.૦૧.૨૦૦૫ ના બાનાખતના વિશિષ્ટ પાલનની માગણી કરતો દાવો દાખલ કર્યો છે.

૭.૧ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જોકે દાવાના સોગંદનામા પર તારીખ ૧૭.૦૨.૨૦૧૮ દર્શાવેલ છે, છતાં તે તારીખ ૧૫.૦૬.૨૦૧૯ ના રોજ, એટલે કે ૧૬ મહિના પછી રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિશિષ્ટ પાલનની માગણી કરતો દાખલ કરવામાં આવેલ દાવો બાનાખતની

અસલ નકલ વિનાનો છે અને જે રજૂ કરવામાં આવેલ તે ફોટોકોપી હતી. તેવી જ રીતે, મનાઈહુકમની અરજી તારીખ ૧૭.૦૨.૨૦૧૮ ના રોજ તૈયાર કરીને દાખલ કરવામાં આવી હતી અને નીચેની અદાલતે, પ્રતિવાદીને તાકીદની કારણદર્શક નોટિસ જારી કરી હતી અને તારીખ ૦૮.૦૭.૨૦૧૯ નો હુકમ પસાર કર્યો હતો. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે સંમતિ ડિક્રી પસાર કરવી તે પક્ષકારો દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલી અયોગ્ય ઉતાવળ દર્શાવે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદીએ સુરત ખાતે રહેતા કેન્દ્રી પટેલ ની તરફેણમાં તારીખ ૦૪.૦૭.૨૦૧૯ ના રોજ પાવર ઓફ એટર્ની કરી આપી હતી જે કુરિયર મારફતે મોકલવામાં આવી હતી અને તારીખ ૧૮.૦૭.૨૦૧૯ ના રોજ, દાવાને સમર્થન આપતી લેખિત કેફિયત દાખલ કરવામાં આવી છે. લેખિત કેફિયતના પેરાગ્રાફ ૧૬ માં, તારીખ ૩૧.૦૧.૨૦૦૫ ના બાનાખતનો અમલ સ્વીકારવામાં આવ્યો છે, તેમજ ચુકવણી પણ. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે બાનાખતના સાક્ષીએ સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું જે ઘણું વહેલું એટલે કે તારીખ ૨૭.૦૨.૨૦૧૮ ના રોજ, અર્થાત્ દાવો દાખલ કરતાં પહેલાં તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું. સંમતિ ડિક્રી પસાર કરવાની અરજ કરતી આંક ૧૫ વાળી અરજી તારીખ ૨૫.૦૭.૨૦૧૯ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને સદર અદાલતે, સદર અરજી સ્વીકારીને, તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ની ડિક્રી પસાર કરી છે. આ સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન, અરજદાર સદર કાર્યવાહીથી વાકેફ ન હતા. આથી, જાણ થતાં, અરજદારે તારીખ ૧૩.૦૨.૨૦૨૨ ના રોજ નોટિસ આપી હતી, અયોગ્ય ઉતાવળ દર્શાવીને પ્રતિવાદી દ્વારા વાદીની તરફેણમાં તારીખ ૧૭.૦૨.૨૦૨૨ ના રોજ રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજ કરી

આપવામાં આવ્યો હતો, અને તેનાથી તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના વેચાણ દસ્તાવેજમાંથી ઉદ્ભવતા અરજદારના અધિકારને ગંભીર રીતે અસર પહોંચી હતી.

૭.૨ મણિબેન તે બાબુભાઈ પટેલ ની પુત્રી વિ. રમણભાઈ છગનદાસ પટેલ ના કેસમાં સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧/૨૦૧૫ ઇન એફ/ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૩૩૭/૨૦૧૫ માં આ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૨૫.૦૮.૨૦૧૮ ના હુકમ પર આધાર રાખવામાં આવે છે, જેમાં, આ અદાલતે એવું અવલોકન કર્યું છે કે અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકાર દ્વારા અપીલ દાખલ કરવાની પરવાનગી માટેની અરજીમાં, એપેલેટ કોર્ટ વિલંબ સંબંધિત મુદ્દા પર વિચારણા કરી શકે છે અને જો એપેલેટ કોર્ટ આખરે અપીલ દાખલ કરવાની પરવાનગી આપે તો લિમિટેશનની મુદત અદાલત આવી પરવાનગી આપે તે દિવસથી શરૂ થશે. એવી નોંધ લેવામાં આવી છે કે અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકાર સદર કાર્યવાહી માટે અજાણી વ્યક્તિ હશે અને અદાલત પાસેથી ચોક્કસ પરવાનગી મેળવ્યા વિના કોઈપણ હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવા માટે હકદાર નથી તે હકીકતને ધ્યાને લેતાં અદાલત અપીલ દાખલ કરવાની પરવાનગી આપે તે પહેલાં લિમિટેશનની મુદત શરૂ થઈ શકે નહીં. પ્રકાશભાઈ અમરાભાઈ ભરવાડ વિ. દ્વારકાભાઈ ગોપાલદાસ પટેલ ના કેસમાં સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૨૭૨/૨૦૨૧ ઇન એફ/સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૭૨૦૪/૨૦૨૧ માં આ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૨.૦૮.૨૦૨૧ ના હુકમ પર વધુમાં આધાર રાખવામાં આવે છે, જેમાં અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબ માફી માંગવા માટેની અરજીઓનો

આગ્રહ ન રાખવા રજિસ્ટ્રીને નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. ૨૦૦૭ (૦) એ.આઈ.જે.ઈ.એલ.-ડબલ્યુ.બી. ૫૧૨૨૪૭ માં રિપોર્ટ થયેલ દિપાંકર રોય વિ. પ્રણબ કાંતિ મણિ ના કેસમાં કલકત્તા હાઈકોર્ટના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવે છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા કોઈપણ હુકમ સામે અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકાર દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી પર વિચારણા કરતી વખતે, સંબંધિત અપીલ અદાલત સદર અરજી દાખલ કરવામાં થયેલા વિલંબ સંબંધિત પ્રશ્ન પર વિચારણા કરવા માટે પણ સ્વતંત્ર રહેશે અને જો અપીલ અદાલત આખરે અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકારને અપીલ દાખલ કરવાની પરવાનગી આપે છે, તો પછી ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા કોઈ ચોક્કસ હુકમ સામે અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકારને અપીલ દાખલ કરવા માટે અદાલત આવી પરવાનગી આપે તે દિવસથી લિમિટેશનની મુદત શરૂ થશે.

૭.૩ ૨૦૧૭ (૦) એ.આઈ.જે.ઈ.એલ.-એચ.સી. ૨૩૭૬૦૨ : ૨૦૧૮ (૧)
જી.એલ.આર. ૬૧૭ માં રિપોર્ટ થયેલ શિવપ્રિયારાજે કલાકુમાર ભોગલે વિ. શ્રીમંત સંગ્રામસિંહ પ્રતાપસિંહરાવ ગાયકવાડ ના કેસમાં ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવે છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે એવો વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો કે વિલંબ માફી માંગતી અલગ અરજી અથવા અરજ દાખલ કરવામાં નિષ્ફળતા ઘાતક નીવડશે; જોકે, ડિવિઝન બેંચે વિલંબ અને વિલંબદોષના આધારે અરજી નામંજૂર કરી ન હતી. આ અદાલતે સ્પષ્ટપણે અવલોકન કર્યું હતું કે પરવાનગી આપવાની અરજીમાં વિલંબ સંબંધિત કોઈપણ અરજી ધ્યાને લેવા

માટે કોઈ ચોક્કસ બીબાંઢાળ ફોર્મ્યુલા નથી અને દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં વિલંબ પર વિચારણા કરવી તે અદાલતના ક્ષેત્રાધિકાર અને વિવેકાધીન સત્તાઓમાં રહે છે. એ બાબત પર વધુમાં ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે કે વિલંબ માફી માટે અલગ અરજી દાખલ ન કરવી, તે ઘાતક નીવડશે નહીં.

૭.૪ (૨૦૨૧) ૭ એસ.સી.સી. ૩૧૩ માં રિપોર્ટ થયેલ શેષ નાથ સિંઘ અને અન્ય વિ. વૈધબાટી શેવરાકુલી કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ અને અન્ય ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર પણ એવા સિદ્ધાંત માટે આધાર રાખવામાં આવ્યો છે કે ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૫ માં કોઈ અરજીનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો નથી; જોકે, લિમિટેશન દ્વારા નિર્ધારિત સમયની અંદર સદર અદાલતનો આશરો લેવામાં અરજદારની અસમર્થતા માટેના કારણની પર્યાપ્તતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલને સક્ષમ બનાવવાના હેતુથી ઔપચારિક અરજી કરવી એ એક સામાન્ય પ્રથા છે. ઔપચારિક અરજીના અભાવમાં પણ વિલંબ માફ કરવા માટે સદર અદાલત દ્વારા પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવા સામે કોઈ બાધ નથી. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વાસ્તવમાં કોઈ વિલંબ થયો નથી. જો સદર અદાલત એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચે કે વિલંબ માંગતી અરજી જરૂરી છે, તોપણ ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૫ ની જોગવાઈ મુજબ આવી કોઈ ઔપચારિક અરજી જરૂરી નથી અને નિર્ધારિત સમયની અંદર સદર અદાલતનો આશરો લેવામાં અસમર્થતાના કારણની પર્યાપ્તતા અંગે સંતોષ થતાં વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરીને વિલંબ માફ કરી શકાય છે.

૭.૫ ૨૦૨૪ (૧) જી.એલ.આર. ૨૧૯ માં રિપોર્ટ થયેલ પુષ્પાબેન માંજીબેન પટેલ વિ. મહેશ શ્રીચંદ કોટવાણી ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર એવા સિદ્ધાંત માટે આધાર રાખવામાં આવ્યો છે કે જો હુકમનામું કપટ દ્વારા મેળવવામાં આવ્યું હોય, તો પક્ષકાર તેને કોઈપણ સમયે અને કોઈપણ તબક્કે પડકારી શકે છે અને અદાલતનો આશરો લેવામાં વિલંબની દલીલ એ અરજદારને દાદથી વંચિત રાખવા માટેનું પર્યાપ્ત કારણ બનશે નહીં. સદર કેસમાં, સમગ્ર વાદકારણ કોઈપણ કારણ અથવા કાનૂની આધાર વિનાનું હતું અને કબ્જાનો પુરાવો ઊભો કરવાના હેતુથી સદર દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. સદર અદાલતનો એવો અભિપ્રાય હતો કે સદર દાવો મેળાપીપણાવાળો હતો અને અરજદારના અધિકારને નિષ્ફળ બનાવવાના હેતુથી મહત્વપૂર્ણ હકીકત છુપાવીને દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને ત્યારબાદ સમાધાન દ્વારા સદર દાવાનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.

૭.૬ ત્યારબાદ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે એ બાબત સુસ્થાપિત છે કે લિમિટેશન જાણ થયાની તારીખથી શરૂ થાય છે, અને તેના સમર્થનમાં, ૨૦૦૪ (૧) જી.એલ.આર. ૫૩૨ માં રિપોર્ટ થયેલ બાબુભાઈ ભગવાનજી મહેતા વિ. ગુજરાત રાજ્ય, સ્પેશિયલ સેક્રેટરી ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. સદર અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે લિમિટેશનનો સમયગાળો જાણ થયાની તારીખથી જ શરૂ થશે. એ.આઈ.આર. ૧૯૮૭ એસ.સી. ૧૩૫૩ માં રિપોર્ટ થયેલ કલેક્ટર લેન્ડ એકિવિઝિશન, અનંતનાગ અને અન્ય વિ. એમ.એસ.ટી. કાતિજી અને અન્ય ના કેસમાં આપેલા ચુકાદાનો સંદર્ભ આપવામાં

આવ્યો છે. ૧૯૮૮ (૧) જી.એલ.એચ. ૨૧ માં રિપોર્ટ થયેલ ડાહ્યાભાઈ મનોરભાઈ પટેલ વિ. કોમ્પિટન્ટ ઓથોરિટી અને એડિશનલ કલેક્ટર, વડોદરા અને અન્ય ના કેસમાં આપેલા ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.

૭.૭ ગુણદોષ તરફ આવતાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તારીખ ૨૪.૦૨.૨૦૨૨ ના રોજ વાદીનું નામ દાખલ કરતી ફેરફાર નોંધ નં. ૮૩૧ પાડવામાં આવી હતી અને તારીખ ૨૫.૦૩.૨૦૨૨ ના રોજ વાંધો ઉઠાવવામાં આવતાં, પ્રાંત અધિકારીએ તેને પ્રમાણિત કરી ન હતી. તારીખ ૨૭.૦૧.૨૦૨૩ ના રોજ, અરજદારની તરફેણમાં ફેરફાર નોંધ નં. ૮૪૬ પાડવામાં આવી હતી. વાદી દ્વારા તારીખ ૧૫.૦૨.૨૦૨૩ ના રોજ વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો, તેમ છતાં, તારીખ ૨૮.૦૪.૨૦૨૩ ના રોજ સદર નોંધ પ્રમાણિત કરવામાં આવી હતી અને તેને સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ ના પરિણામને આધીન રાખવામાં આવી હતી.

૭.૮ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પ્રથમ અપીલ દાખલ કરવા માટેની લિમિટેશન આ અદાલત દ્વારા પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવે તે તારીખથી જ શરૂ થશે અને તે અનુસાર, પ્રથમ અપીલ આ અદાલત દ્વારા પરવાનગી મંજૂર થયાની તારીખથી ૯૦ દિવસની અંદર દાખલ કરવાની રહે છે. હાલના કેસમાં, પ્રથમ અપીલ પહેલેથી જ અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી સાથે દાખલ કરવામાં આવી છે અને તેથી, વિલંબનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પ્રથમ અપીલ તેમજ અપીલ કરવાની પરવાનગી

માટેની લિમિટેશનની સરખામણી પણ અસ્થાને છે. અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજીને અપીલ સાથે સરખાવી શકાય નહીં કે જે એક વૈધાનિક અધિકાર છે જ્યારે અપીલ કરવાની પરવાનગી તેવો અધિકાર નથી. દરેક તબક્કો અલગ-અલગ જોગવાઈઓ દ્વારા સંચાલિત થાય છે અને માત્ર કલમ ૧૨ માં અપીલ કરવાની પરવાનગીનો ઉલ્લેખ છે તે કારણસર, તે સંચાલિત થશે નહીં ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમના અનુચ્છેદ ૧૧૬ હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલી લિમિટેશન દ્વારા. તેમાં સભાન ચૂક રહેલી છે એટલા માટે કે, ત્રાહિત વ્યક્તિને હુકમ પસાર કરવા અંગેની જાણ હોતી નથી.

૭.૯ ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨, ખાસ કરીને કલમ ૧૨ ની પેટા-કલમો (૨) અને (૩) ની જોગવાઈ અંગે ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલી દલીલનો પ્રત્યુત્તર આપતાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સદર જોગવાઈ “લિમિટેશનના સમયગાળાની ગણતરી” શીર્ષક હેઠળના ભાગ ૩ માં છે અને ગણતરી પૂરી પાડવા સિવાય, લિમિટેશનના સંબંધમાં તેની કોઈ ભૂમિકા નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કલમ ૨(જે) ની જોગવાઈ પ્રસ્તુત બનશે જે “લિમિટેશન” શબ્દને વ્યાખ્યાયિત કરે છે અને ભાગ ૨ પરિશિષ્ટ સહિત દાવાઓ, અપીલો અને અરજીઓ માટે લિમિટેશનનો સમયગાળો નિર્ધારિત કરે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમનો ભાગ ૩ સમયને બાકાત રાખવાની જોગવાઈ કરવા માટેનો છે અને તેથી, તેમાં લિમિટેશન વાંચી શકાય નહીં. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કલમ ૧૨ માં આવતો

“અપીલ કરવાની પરવાનગી” શબ્દપ્રયોગ અનુચ્છેદ ૧૧૩, અનુચ્છેદ ૧૩૩ અને કોડ ઓફ કિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮(જ) ના સંબંધમાં છે.

૭.૧૦ વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૧૩ ત્યારે ધ્યાને આવે છે જ્યારે નિર્ધન વ્યક્તિ તરીકે અપીલ કરવાની પરવાનગી મેળવવા માટેની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે છે અને તેથી, તેમાં નિર્દેશિત કર્યા મુજબ સદર પ્રક્રિયામાં વિતાવેલો સમયગાળો સેટ-ઓફ તરીકે ઉપલબ્ધ થશે. તેથી, કલમ ૧૩ વિશિષ્ટ રૂપે નિર્ધન વ્યક્તિ તરીકે અપીલ દાખલ કરવાની અરજી નામંજૂર થયા બાદ અપીલ દાખલ કરવાની પરવાનગીના સંબંધમાં લિમિટેશન સાથે જ સંકળાયેલી છે. એવો કોઈ નિષ્કર્ષ તારવી શકાય નહીં કે અપીલ કરવાની પરવાનગી દાખલ કરવા માટે કોઈ લિમિટેશન પૂરી પાડવામાં આવી છે. તદુપરાંત, સમગ્ર પરિશિષ્ટમાં એવી કોઈ જોગવાઈ નથી જે સંમતિ હુકમનામા વિરુદ્ધ અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી દાખલ કરવાની લિમિટેશન વિશે જણાવતી હોય. અન્યથા પણ, એ સર્વવિદિત છે કે કપટ આચરીને અને માલિકની પીઠ પાછળ મેળવવામાં આવેલું સમાધાન હુકમનામું ટકી શકે તેમ નથી અને પક્ષકાર ન હોય તેવી વ્યક્તિ તેને યોગ્ય રીતે પડકારી શકે છે. તેથી એવી અરજ કરવામાં આવે છે કે વિલંબ માફી માંગતી અલગ અરજીનો આગ્રહ રાખ્યા વિના સદર અરજી મંજૂર કરવાપાત્ર છે કારણ કે અલગ અરજી દાખલ ન કરવી તે અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી માટે ઘાતક નીવડશે નહીં. અન્યથા પણ, સદર અરજીમાં અને વધારાના સોગંદનામામાં પર્યાપ્ત ખુલાસો આપવામાં આવેલ છે. વિલંબને સમર્થન આપતા ખુલાસાની તો

વાત જ દૂર રહી, કોઈ અરજી કરવાની જરૂરિયાત જ રહેશે નહીં.

૮. સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલશ્રીઓને સાંભળવામાં આવ્યા. વાદી અને પ્રતિવાદીએ અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજીની પોષણક્ષમતા અંગે પ્રાથમિક વાંધાઓ સહિતના મુદ્દાઓ ઉપસ્થિત કર્યા છે, જેનો સારાંશ નીચે મુજબ છે :-

(૧) એ કે, શીર્ષકવાળી અરજી દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબ માફી માંગતી અલગ અરજી સદર અરજદારે દાખલ કરેલ નથી;

(૨) એ કે, ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમની કલમ ૧૨ ની પેટા-કલમો (૨) અને (૩) સ્પષ્ટ કરે છે કે ધારાસભાએ અપીલ કરવાની પરવાનગી માટેની અરજીને લિમિટેશનને આધીન કાર્યવાહી તરીકે સ્પષ્ટપણે માન્ય રાખી છે; જે આવી લિમિટેશનની ગણતરી કઈ રીતે કરવી તેની રીત પૂરી પાડે છે;

(૩) એ કે, ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમનો અનુચ્છેદ ૧૧૬ જોકે સદર કોડની કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈનો સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કરતો નથી અને માત્ર “કોઈપણ હુકમનામા અથવા હુકમ સામે હાઈકોર્ટમાં” અપીલની જોગવાઈ કરે છે, તેમ છતાં તેની પ્રયોજ્યતા માત્ર સદર કોડની કલમ ૯૬ હેઠળની પ્રથમ અપીલ અને કલમ ૧૦૦ હેઠળની બીજી અપીલ પૂરતી જ સીમિત નથી;

(૪) એ કે, અનુચ્છેદ ૧૧૬ માં કોઈપણ પ્રતિબંધાત્મક ભાષાના અભાવે, તેનું વ્યાપક અર્થઘટન કરવું જોઈએ જેથી હાઈકોર્ટ સમક્ષની તમામ

પ્રકારની અપીલીય કાર્યવાહીઓનો સમાવેશ થઈ શકે, જેમાં અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજીનો પણ સમાવેશ થાય છે;

૫. એ કે, અરજદારે ખુદ હાલની અરજીના લખાણમાં જ વિલંબ માટેનો સંતોષકારક ખુલાસો પૂરો પાડ્યો નથી;

૬. એ કે, રેકૉર્ડ પરની હકીકતોને ધ્યાને લેતાં અરજદાર વ્યથિત પક્ષકારની શ્રેણીમાં આવતા નથી અને તેથી, તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ના રોજના સંમતિ હુકમનામાને પડકારી શકે નહીં.

૯. ઉપર ઉલ્લેખિત મુદ્દાઓનો નિર્ણય કરવા માટે, નીચે મુજબની નિર્વિવાદ હકીકતો જરૂરી છે. તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના રોજ, અરજદાર અને પ્રતિવાદી વચ્ચે વેચાણ દસ્તાવેજ કરવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૨૮.૦૬.૨૦૧૦ ના રોજ, ખૂટતી સ્ટેમ્પ ડ્યુટી માટે મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં લીયનની નોંધ કરવામાં આવી હતી. પ્રતિવાદીએ, અરજદાર દ્વારા બનાવટ કરવામાં આવી હોવાનો આક્ષેપ કરીને, અન્ય બાબતોની સાથે, તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના રોજના વેચાણ દસ્તાવેજને પડકારતો સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ દાખલ કર્યો હતો. અરજદારે તારીખ ૨૭.૧૧.૨૦૧૩ ના રોજ ખૂટતી સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ચૂકવી આપી હતી અને તે અનુસાર, તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના રોજના વેચાણ દસ્તાવેજની નોંધણી કરવામાં આવી હતી. જેના અનુસંધાને, અરજદારે આશરે ૯ વર્ષ પછી, જાન્યુઆરી ૨૦૨૩ ના મહિનામાં, મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં નોંધ દાખલ કરવા માટે

સત્તાધિકારીઓનો સંપર્ક કર્યો હતો. તે અનુસાર, તારીખ ૨૮.૦૪.૨૦૨૩ ના રોજના હુકમથી નોંધ નં. ૮૪૬ પ્રમાણિત કરવામાં આવી હતી, જેની સામે અપીલ કરવામાં આવી હતી અને તેને રદ કરવામાં આવી હતી. મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં સદર નોંધ ૮૪૬ ને પડતર સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ ના પરિણામને આધીન રાખવામાં આવેલ છે.

૧૦. દરમિયાનમાં, વર્ષ ૨૦૧૯ માં, વાદી અને પ્રતિવાદી વચ્ચે થયેલા તારીખ ૩૧.૦૧.૨૦૦૫ ના રોજના બાનાખતના વિશિષ્ટ પાલનની માંગણી કરતો દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. સદર દાવામાં અરજદારને પક્ષકાર તરીકે જોડવામાં આવ્યા ન હતા. અરજદારનો એવો કેસ છે કે દાવાની અરજી જોકે ફેબ્રુઆરી ૨૦૧૮ ના મહિનામાં તૈયાર કરવામાં આવી હતી, પરંતુ તે તારીખ ૧૫.૦૬.૨૦૧૯ ના રોજ રજૂ કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, દાવો બાનાખતના વિશિષ્ટ પાલન માટે દાખલ કરવામાં આવ્યો હોવા છતાં, બાનાખતની મૂળ નકલ દાવા સાથે રજૂ કરવામાં આવી ન હતી. નીચલી અદાલતે તારીખ ૦૮.૦૭.૨૦૧૯ ની મુદતવાળી નોટિસ જારી કરી હતી અને તે પહેલાં તારીખ ૦૪.૦૭.૨૦૧૯ ના રોજ, પ્રતિવાદીએ યુ.એસ.એ. માં પાવર ઓફ એટર્ની કરી આપી હતી અને તેને ભારત મોકલવામાં આવી હતી. તેના આધારે, તારીખ ૧૮.૦૭.૨૦૧૯ ના રોજ વાદીના દાવાનો સ્વીકાર કરતો લેખિત જવાબ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૨૫.૦૭.૨૦૧૯ ના રોજ, સમાધાન પુરસિસ – આંક ૧૫ દાખલ થતાં, તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ના રોજના સંમતિ હુકમનામું અને હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યા

છે. અરજદારનો એવો કેસ છે કે અયોગ્ય ઉતાવળ દર્શાવીને, ૩૭ દિવસની અંદર બંને પક્ષકારોની સંમતિથી દાવામાં હુકમનામું કરવામાં આવ્યું હતું. તેનાથી વ્યથિત થઈને, તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ના રોજના સંમતિ હુકમનામાને પડકારવા માટે અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે.

૧૧. ઉપર ઉલ્લેખિત પ્રારંભિક મુદ્દાઓનો નિર્ણય કરવા માટે, કેટલીક જોગવાઈઓનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય રહેશે. સદર ૧૯૬૩ ના અધિનિયમની કલમ ૫ સુસંગત છે અને સરળ સંદર્ભ માટે તેને નીચે મુજબ પુનઃઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:-

“૫. અમુક કિસ્સાઓમાં નિર્ધારિત મુદત લંબાવવા બાબત.—

કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ (૧૯૦૮ નો ૫) ના ઓર્ડર ૨૧ ની કોઈપણ જોગવાઈ હેઠળની અરજી સિવાયની કોઈપણ અપીલ અથવા કોઈપણ અરજી, નિર્ધારિત મુદત વીતી ગયા પછી ગ્રાહ્ય રાખી શકાશે, જો અપીલકર્તા અથવા અરજદાર અદાલતને ખાતરી કરાવે કે તે મુદતમાં અપીલ દાખલ ન કરવા અથવા અરજી ન કરવા માટે તેની પાસે પૂરતું કારણ હતું.

સ્પષ્ટીકરણ.—

નિર્ધારિત મુદત નક્કી કરવામાં અથવા તેની ગણતરી કરવામાં અપીલકર્તા અથવા અરજદાર હાઈકોર્ટના કોઈપણ હુકમ, પ્રથા અથવા ચુકાદાથી ગેરમાર્ગે દોરાયા હતા તે હકીકત આ કલમના અર્થમાં પૂરતું કારણ બની શકે છે.”

તે જોગવાઈ કરે છે કે જો અરજદાર અદાલતને ખાતરી કરાવે કે તે મુદતમાં અપીલ દાખલ ન કરવા અથવા અરજી ન કરવા માટે તેની પાસે પૂરતું કારણ હતું, તો કોઈપણ અપીલ અથવા અરજી નિર્ધારિત મુદત પછી ગ્રાહ્ય રાખી શકાય છે. અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી સાથે અરજી દાખલ ન કરવાનો મુદ્દો, હવે રેસ ઈન્ટેગ્રા રહ્યો નથી.

૧૨. સર્વોચ્ચ અદાલતે, શેષ નાથ સિંહ વિ. બૈંધબાટી શિઓરાકુલી કો-ઓપરેટિવ બેંક લિમિટેડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, સદર ૧૯૬૩ ના અધિનિયમની કલમ ૫ ની જોગવાઈ સ્પષ્ટ કરતી વખતે એવું ઠરાવ્યું છે કે કલમ ૫ કોઈ અરજી નિર્ધારિત કરતી નથી અને જો અરજદાર અથવા અપીલકર્તા અદાલતને ખાતરી કરાવે કે તેની પાસે નિર્ધારિત સમયની અંદર અપીલ દાખલ ન કરવા માટે પૂરતું કારણ હતું, તો તે અદાલતને અરજી અથવા અપીલ દાખલ કરવા સક્ષમ બનાવે છે. નોંધપાત્ર રીતે, લિમિટેશન દ્વારા નિર્ધારિત સમયની અંદર અદાલત/ટ્રિબ્યુનલનો આશરો લેવામાં અપીલકર્તા/અરજદારની અસમર્થતાના કારણની પર્યાપ્તતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલને સક્ષમ બનાવવાના ઉદ્દેશથી, સદર ૧૯૬૩ ના અધિનિયમની કલમ ૫ હેઠળ ઔપચારિક અરજી કરવાનો સામાન્ય વ્યવહાર છે. ઔપચારિક અરજીના અભાવે, વિલંબ માફ કરવા માટે અદાલત/ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા તેના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવા પર કોઈ પ્રતિબંધ નથી. કલમ ૫ ના સરળ વાંચન પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે લેખિતમાં અરજી દાખલ કરવી ફરજિયાત નથી. સરળ સંદર્ભ માટે સંબંધિત ફકરા ૫૯ થી

૬૨ નીચે પુનઃઉદ્ધૃત કરવામાં આવ્યા છે:-

“૫૯. અરજી અથવા અપીલ દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબ માફ કરવા માટેની પૂર્વશરત, પૂરતા કારણાનું અસ્તિત્વ છે. વિલંબ માટે રજૂ કરવામાં આવેલી સમજૂતી ‘પૂરતું કારણ’ બને છે કે નહીં તે દરેક કેસની હકીકતો પર આધાર રાખશે. પગલાં લેવામાં થયેલ વિલંબ બદલ અરજદાર અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી સમજૂતી સ્વીકારવા કે નકારવા માટે કોઈ જડબેસલાક ફોર્મ્યુલા હોઈ શકે નહીં. રજૂ કરવામાં આવેલી સમજૂતીનો સ્વીકાર કરવો એ નિયમ અને ઈનકાર કરવો એ અપવાદ હોવો જોઈએ, જ્યારે કસૂરવાર પક્ષકાર પર કોઈ બેદરકારી કે નિષ્ક્રિયતા અથવા શુદ્ધબુદ્ધિનો અભાવ આરોપિત ન કરી શકાતો હોય.

૬૦. એ સાચું છે કે લિમિટેશનના કાયદા દ્વારા સામા પક્ષકારને એક મૂલ્યવાન અધિકાર પ્રાપ્ત થઈ શકે છે, જેને સામાન્ય ચીલાચાલુ રીતે વિલંબ માફ કરીને હળવાશથી નિષ્ફળ બનાવવો જોઈએ નહીં. તે જ સમયે, જ્યારે હિતો મોટા હોય, ત્યારે બાબત પ્રત્યે પાંડિત્યપૂર્ણ અને અતિ-ટેકનિકલ અભિગમ અપનાવીને સમજૂતીને નકારી કાઢવી જોઈએ નહીં, જેથી જે પક્ષકાર વિરુદ્ધ વિવાદનો અંત આવે છે તેને અપૂરણીય નુકસાન અને હાનિ થાય. અદાલતોએ સંબંધિત પક્ષકારોના કાયદેસરના અધિકારો અને હિતો વચ્ચે સંતુલન સાધવું જરૂરી છે.

૬૧. લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫ કોઈ અરજીનો ઉલ્લેખ કરતી નથી. સદર કલમ અદાલતને અરજી અથવા અપીલ દાખલ કરવા સક્ષમ બનાવે

છે જો, યથાપ્રસંગ, અરજદાર અથવા અપીલકર્તા અદાલતને ખાતરી કરાવે કે તેની પાસે નિર્ધારિત સમયની અંદર અરજી ન કરવા અને/અથવા અપીલ દાખલ ન કરવા માટે પૂરતું કારણ હતું. જો કે, અપીલકર્તા/અરજદારની આશરો લેવાની અસમર્થતાના કારણની પર્યાપ્તતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલને સક્ષમ બનાવવા સારું લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫ હેઠળ ઔપચારિક અરજી કરવાનો સામાન્ય વ્યવહાર છે,

મુદત દ્વારા નિર્ધારિત સમયની અંદર અદાલત/ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ઉપસ્થિત થવામાં, ઔપચારિક અરજીના અભાવમાં, વિલંબ માફ કરવાના પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવા માટે અદાલત/ટ્રિબ્યુનલ પર કોઈ બાધ નથી.

૬૨. લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૫ નું સાદું વાંચન એ બાબત સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ કરે છે કે, સદર કલમ હેઠળ દાદ આપી શકાય તે પહેલાં લેખિતમાં અરજી દાખલ કરવી ફરજિયાત નથી. જો આવી અરજી ફરજિયાત હોત, તો લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૫ માં સ્પષ્ટપણે તેવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હોત. તો પછી કલમ ૫ એવી વંચાતી હોત કે જો વિલંબ માફ કરવા માટે, યથાપ્રસંગ, અપીલકર્તા અથવા અરજદારની અરજી ધ્યાને લેતાં, અદાલતને એવી ખાતરી થાય કે અપીલકર્તા/અરજદાર પાસે આવા સમયગાળાની અંદર અપીલ દાખલ ન કરવા અથવા અરજી ન કરવા માટે પર્યાપ્ત કારણ હતું, તો અદાલત અરજી અથવા અપીલ દાખલ કરવા માટે મુદત દ્વારા નિર્ધારિત સમય ઉપરાંત થયેલ વિલંબ માફ કરી શકતી હોત. વૈકલ્પિક રીતે, કલમ ૫ માં એક પરંતુક અથવા સ્પષ્ટીકરણ

ઉમેરવામાં આવ્યું હોત, જેમાં, યથાપ્રસંગ, અપીલકર્તા અથવા અરજદાર માટે વિલંબ માફ કરવા માટે અરજી કરવી આવશ્યક બનાવવામાં આવી હોત. જોકે, અદાલત હંમેશા એવો આગ્રહ રાખી શકે છે કે વિલંબનું કારણ દર્શાવતી અરજી અથવા સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવે. અરજી કર્યા વિના, કોઈપણ અરજદાર અથવા અપીલકર્તા અધિકાર તરીકે લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૫ હેઠળ વિલંબ માફીનો દાવો કરી શકે નહીં.”

૧૩. એવું ઠરાવવામાં અને અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે ૧૯૬૩ ના અધિનિયમની કલમ ૫ નું સાદું વાંચન એ બાબત સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ કરે છે કે દાદ આપી શકાય તે પહેલાં લેખિતમાં અરજી દાખલ કરવી ફરજિયાત નથી. મુદત દ્વારા નિર્ધારિત સમયની અંદર અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ઉપસ્થિત થવામાં પક્ષકારની અસમર્થતાના કારણની પર્યાપ્તતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે અદાલત અથવા ટ્રિબ્યુનલને સક્ષમ બનાવવાના ઉદ્દેશ્યથી કલમ ૫ હેઠળ ઔપચારિક અરજી કરવી એ સામાન્ય પ્રથાની બાબત છે; જોકે, ઔપચારિક અરજીના અભાવમાં, વિલંબ માફ કરવા માટેના પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવા માટે અદાલત પર કોઈ બાધ નથી.

૧૪. શિવપ્રિયારાજે કલાકુમાર ભોગલે વિ. શ્રીમંત સંગ્રામસિંહ પ્રતાપસિંહરાવ ગાયકવાડ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, ડિવિઝન બેંચે, અરજીની પોષણક્ષમતા અંગે ઉપસ્થિત કરાયેલ પ્રાથમિક તકરાર પર વિચારણા કરતી વખતે, પેરાગ્રાફ ૬.૨ માં એવું અવલોકન કર્યું છે કે વિલંબ અને વિલંબદોષના આધારે અરજી નામંજૂર કરી

શકાય નહીં કારણ કે પર્યાપ્ત કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું અને સમજાવવામાં આવ્યું હતું. આ અદાલતે વધુમાં એવું અવલોકન કર્યું હતું કે વિચારણા કરવા માટે કોઈ બીજાંઢાળ ફોર્મ્યુલા નથી. પરવાનગી આપવાની અરજીમાં વિલંબ અંગેની કોઈપણ અરજી અને દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં વિલંબ ધ્યાને લેવો તે અદાલતના અધિકારક્ષેત્ર અને વિવેકાધીન સત્તાઓમાં રહે છે. પરંતુ, વિલંબ માફી માટે કોઈ અલગ અરજી દાખલ ન કરવી તે ઘાતક રહેશે નહીં. સરળ સંદર્ભ માટે ફક્ત ૪.૮, ૫, ૫.૧ અને ૬.૧૦ નીચે મુજબ પુનઃ રજૂ કરવામાં આવે છે:-

“૪.૮. આથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આ કેસના તથ્યોમાં, વિલંબ માફ કરવા અંગે કોઈ અલગ અરજી દાખલ કરવામાં અથવા આ બાબતે અરજ કરવામાં નિષ્ફળતા, પરવાનગી મેળવવાના હેતુ માટે ઘાતક રહેશે નહીં અથવા અરજદારને અસમર્થ ઠેરવશે નહીં.

૫. સામાવાળા પૈકીના એક તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર જોશીએ શરૂઆતમાં જ એવી રજૂઆત કરી હતી કે હાલની અરજી વિલંબ અને વિલંબદોષથી બાધિત છે અને સદર ડિક્રી તારીખ ૨૩.૧૦.૨૦૧૩ ના રોજ પસાર કરવામાં આવી છે અને આ અરજી તારીખ ૨૭.૦૮.૨૦૧૬ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવી છે, જેમાં ૨ વર્ષ અને ૧૧ મહિનાનો વિલંબ છે, જેના માટે વાજબી સમજૂતી પણ આપવામાં આવી નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે લિમિટેશનનો કાયદો અદાલત દ્વારા વાપરી શકાય તેવા વિવેકાધિકારને આધીન છે અને અપ્રમાણસર વિલંબ ન હોય તેવા કિસ્સામાં, અદાલત સામાન્ય રીતે

અથવા સાધારણ રીતે વિલંબ માફ કરવા અરજ કરતા પક્ષકારની તરફેણમાં આવા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરી શકે છે, પરંતુ આ કેસના તથ્યોમાં, જ્યારે પક્ષકારો દ્વારા એકબીજા સામે કાનૂની કેસો હાથ ધરવામાં આવ્યા હોય, સંસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા હોય કે દાખલ કરવામાં આવ્યા હોય, કે જેઓ અરજદારના પરિવારના સભ્યો થતા હતા, ત્યારે એવું માની શકાય તેમ નથી કે અરજદાર આવા મુકદ્દમાથી અજાણ અથવા બેધ્યાન હતા. વિલંબ સમજાવવા માટે અરજીમાં જણાવવામાં આવેલા કારણો પણ પ્રતીતિકારક જણાતા નથી અને માત્ર આ એક જ કારણસર, અરજી નામંજૂર થવાને પાત્ર છે.

૫.૧ અરજદાર તરફેણ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ત્રિવેદી દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓને અલગ તારવતી વખતે, શ્રી જોશી દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે દીપાંકર રોય (ઉપર મુજબ), કિરણ અરોરા (ઉપર મુજબ) અને ભાગમલ અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસના નિર્ણયોમાં કોઈ કાયદો પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો નથી અને ભાગમલ અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, જ્યારે અરજદારે વિલંબ માફી માટે અરજી દાખલ કરી ન હતી ત્યારે હાઈકોર્ટે અતિ-તકનીકી અભિગમ અપનાવ્યો હોવાનું સર્વોચ્ચ અદાલતને જણાયું હતું, પરંતુ કેસના તથ્યોમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતને જણાયું હતું કે વિલંબ જાણકારીની તારીખથી શરૂ થશે, કે જે પૂરતી રીતે સમજાવવામાં આવ્યો હતો અને વિલંબ માફ કરવામાં આવ્યો હતો. આમ, શ્રી જોશીના જણાવ્યા અનુસાર, અલગ અરજી દાખલ કરીને વિલંબ માફ કરવાની અરજના અભાવમાં આ અરજી નામંજૂર

કરવામાં ઉપરોક્ત નિર્ણયો પૈકીનો કોઈપણ નિર્ણય આ અદાલત માટે બંધનકર્તા પૂર્વઉદાહરણ રહેશે નહીં.

૬.૧૦ અરજદાર તરફેના વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ત્રિવેદી દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા નિર્ણયોના સંબંધમાં, અમને જણાય છે કે ઉપર જણાવેલા કારણોસર, આ પૈકીનો કોઈપણ નિર્ણય ગુણદોષ પર અરજદારને મદદ કરશે નહીં. જોકે, અમે વિલંબ અથવા વિલંબદોષના કારણોસર આ અરજી નામંજૂર કરવા પ્રેરાતા નથી કારણ કે અમને ખુદ અરજીમાં જ પૂરતું કારણ દર્શાવવામાં આવેલું અને સમજાવવામાં આવેલું જણાય છે. જોકે, એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે પરવાનગી આપવાની અરજીમાં વિલંબ અંગેની કોઈપણ અરજી પર વિચારણા કરવા માટે કોઈ જડબેસલાક ફોર્મ્યુલા નથી અને તે અદાલતના અધિકારક્ષેત્ર અને દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં વિલંબ ધ્યાને લેવાની અદાલતની વિવેકાધીન સત્તાઓમાં રહે છે. પરંતુ, વિલંબ માફી માટે કોઈ અલગ અરજી દાખલ ન કરવી તે ઘાતક નીવડશે નહીં.”

૧૫. તેવી જ રીતે, મણિબેન તે બાબાભાઈ પટેલ ની પુત્રી વિ. રમણભાઈ છગનદાસ પટેલ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, આ અદાલતે એવું અવલોકન કરતાં હુકમ પસાર કર્યો છે કે અદાલત અપીલ દાખલ કરવાની રજા આપે તે પહેલાં સમયમર્યાદાનો સમયગાળો શરૂ થશે નહીં કારણ કે, કાર્યવાહી માટે અજાણ્યા એવા અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકાર વિશિષ્ટ રજા મેળવ્યા વિના અપીલ દાખલ કરવા માટે હકદાર નથી. એવી નોંધ લેવામાં આવી છે કે અદાલત દ્વારા

અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકારને અપીલ દાખલ કરવાની રજા આપવામાં આવે તે પછી, સમયમર્યાદાનો સમયગાળો શરૂ થશે. પ્રકાશભાઈ અમરાભાઈ ભરવાડ વિ. દ્વારકાભાઈ ગોપાલદાસ પટેલ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, ખંડપીઠે ઉપરોક્ત સંદર્ભિત હુકમની પુષ્ટિ કરેલ છે.

૧૬. કોલકાતા હાઈકોર્ટના હજુ એક અન્ય નિર્ણયમાં દિપાંકર રોય વિ. પ્રણવ કુમાર ચટ્ટોપાધ્યાય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, ખંડપીઠે અપીલ કરવાની રજા મેળવવામાં થયેલા વિલંબની માફી માટે અલગ સિવિલ એપિલિકેશનનો આગ્રહ ન રાખતાં, પેરાગ્રાફ ૧૦ થી ૧૨ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:-

“૧૦. પ્રક્રિયા મુજબ અપીલ દાખલ કરવાની રજા માટેની કોઈપણ અરજી અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકાર દ્વારા અપીલનું મેમોરેન્ડમ રજૂ કરવાના સંદર્ભમાં અને તે રજૂ કરતી વખતે દાખલ કરવાની હોય છે. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા કોઈપણ હુકમ સામે અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ દાખલ કરવાની રજા માટેની અરજી પર વિચારણા કરતી વખતે, સંબંધિત અપીલ અદાલત સદર અરજી દાખલ કરવામાં થયેલા વિલંબ સંબંધિત મુદ્દા પર વિચારણા કરવા માટે પણ સ્વતંત્ર રહેશે અને જો અપીલ અદાલત આખરે અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકારને અપીલ દાખલ કરવા માટે ચોક્કસ રજા આપે, તો સંબંધિત એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ચોક્કસ હુકમ સામે અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકારને અપીલ દાખલ કરવા માટે ખંડપીઠ આવી રજા આપે તે દિવસથી સમયમર્યાદાનો સમયગાળો શરૂ થશે.

૧૧. આવા કેસોમાં આ અદાલતની ખંડપીઠ અપીલ દાખલ કરવાની રજા આપે તે પહેલાં સમયમર્યાદાનો સમયગાળો શરૂ થઈ શકે નહીં, તે સાદા કારણસર કે કાર્યવાહી માટે અજાણ્યા એવા અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકાર આ અદાલત પાસેથી વિશિષ્ટ રજા મેળવ્યા વિના પ્રશ્નવાળા હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવા માટે હકદાર નથી. જો કે, આ અદાલતની પ્રથા અને પ્રક્રિયાને અનુસરીને, અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકાર દ્વારા અપીલનું મેમોરેન્ડમ રજૂ કરતી વખતે અપીલ દાખલ કરવાની રજા માટેની અરજી દાખલ કરવાની હોય છે અને તેથી, જે બાબતમાં અસરગ્રસ્ત પક્ષકારો દ્વારા અપીલ દાખલ કરવાની રજા માટેની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હોય અને આ અદાલતની ખંડપીઠ દ્વારા આખરે મંજૂર કરવામાં આવી હોય, તે બાબતમાં અપીલ દાખલ કરવામાં વિલંબનો કોઈ અવકાશ અને/અથવા શક્યતા રહેતી નથી.

૧૨. તેથી, આવા કેસોમાં અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકાર દ્વારા વિલંબ માફ કરવા માટે કોઈ અરજી દાખલ કરવાની જરૂર રહેતી નથી કારણ કે અપીલનું મેમોરેન્ડમ રજૂ કરવામાં કોઈપણ વિલંબનો કોઈ અવકાશ નથી. હાલનો કેસ એવા કેસો પૈકીનો એક છે જેમાં આ બેંચ દ્વારા આજે અપીલ દાખલ કરવાની રજા મંજૂર કરવામાં આવી છે અને હાલના અરજદારો દ્વારા અપીલ દાખલ કરવાની રજા માટેની સદર અરજી સાથે અપીલનું મેમોરેન્ડમ રજૂ કરવામાં આવ્યું હોવાથી, હાલના અરજદારો તરફથી પ્રશ્નવાળા હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવામાં કોઈપણ વિલંબનો કોઈ અવકાશ પણ નથી. તેથી, કોઈપણ વિલંબના અભાવે હાલના કેસમાં વિલંબ માફ કરવાનો કોઈ પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતો નથી.”

તેથી, વિલંબ માફી મેળવવા માટેની અલગ અરજી દાખલ કરવા બાબતે ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલી દલીલ સ્વીકારવાને પાત્ર નથી અને તે નકારી કાઢવામાં આવે છે. તદુપરાંત, ઉપરોક્ત સંદર્ભિત ચર્ચા પરથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે જ્યાં સુધી અસરગ્રસ્ત ત્રાહિત પક્ષકારને અપીલ કરવાની રજા ઔપચારિક રીતે મંજૂર કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી સમયમર્યાદાનો સમયગાળો શરૂ થતો નથી. એક અનિવાર્ય અનુમાન તરીકે, વૈધાનિક સમયમર્યાદાનો સમયગાળો અપીલ કરવાની રજા માંગતી અરજીને લાગુ પડશે નહીં. અપીલ કરવાની રજા માંગતી અરજી દાખલ કરવાના તબક્કે ૧૯૬૩ ના અધિનિયમની કલમ ૫ લાગુ કરવાનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી કારણ કે, સમયમર્યાદા રજા મંજૂર થયા પછી શરૂ થાય છે. તદુપરાંત, કાનૂની કાર્યવાહીઓમાં સમય બાદ કરવા અંગેની ૧૯૬૩ ના અધિનિયમની કલમ ૧૨ ની જોગવાઈમાં અપીલ કરવાની રજાને સમયમર્યાદાને આધીન કાર્યવાહી તરીકે ગણવી અનુમતિપાત્ર રહેશે નહીં.

૧૭. રજૂઆતો કરતી વખતે, વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ૧૯૬૩ ના અધિનિયમની કલમ ૧૨ નો સંદર્ભ આપીને એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે અનિવાર્ય ગર્ભિતાર્થ દ્વારા કલમ ૧૨ આવી કાર્યવાહીઓને માન્યતા આપે છે. કલમ ૧૨, નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૧૨. કાનૂની કાર્યવાહીઓમાં સમય બાદ કરવો.—(૧) કોઈપણ દાવો, અપીલ અથવા અરજી માટે સમયમર્યાદાના સમયગાળાની ગણતરી કરતી વખતે, જે દિવસથી આવા સમયગાળાની ગણતરી કરવાની હોય, તે દિવસ બાદ કરવામાં

આવશે.

(૨) કોઈ અપીલ માટે અથવા અપીલ કરવાની પરવાનગી માટેની અથવા રિવિઝન માટેની અથવા ચુકાદાના રિવ્યૂ માટેની અરજી માટે લિમિટેશનની મુદતની ગણતરી કરવામાં, જે દિવસે ફરિયાદ હેઠળનો ચુકાદો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો તે દિવસ અને જે હુકમનામું, સજા અથવા હુકમ સામે અપીલ કરવામાં આવી હોય અથવા જેનું રિવિઝન કે રિવ્યૂ કરવા માંગવામાં આવ્યું હોય તેની નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમય બાકાત રાખવામાં આવશે.

(૩) જ્યાં કોઈ હુકમનામું અથવા હુકમ સામે અપીલ કરવામાં આવી હોય અથવા જેનું રિવિઝન કે રિવ્યૂ કરવા માંગવામાં આવ્યું હોય, અથવા જ્યાં હુકમનામું અથવા હુકમ સામે અપીલ કરવાની પરવાનગી માટે અરજી કરવામાં આવી હોય, ત્યાં ચુકાદાની નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમય પણ બાકાત રાખવામાં આવશે.

(૪) કોઈ એવોર્ડ રદ કરવાની અરજી માટે લિમિટેશનની મુદતની ગણતરી કરવામાં, એવોર્ડની નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમય બાકાત રાખવામાં આવશે.

સ્પષ્ટીકરણ.—આ કલમ હેઠળ કોઈ હુકમનામું અથવા હુકમની નકલ મેળવવા માટે જરૂરી સમયની ગણતરી કરવામાં, તેની નકલ માટે અરજી કરવામાં આવે તે પહેલાં હુકમનામું અથવા હુકમ તૈયાર કરવા માટે અદાલત દ્વારા લેવામાં આવેલ કોઈપણ સમય બાકાત રાખવામાં આવશે નહીં.”

૧૯. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે પેટા-કલમો (૨) અને (૩) નું સંયુક્ત વાંચન સ્પષ્ટ કરે છે કે ધારાસભાએ અપીલ કરવાની પરવાનગી માટેની અરજીને લિમિટેશનની ગણતરી કઈ રીતે કરવી તે રીત સહિત લિમિટેશનને આધીન કાર્યવાહી તરીકે સ્પષ્ટપણે માન્યતા આપી છે. સદર દલીલ પણ અસ્થાને છે અને સ્વીકારવા યોગ્ય નથી. નોંધનીય છે કે, ૧૯૬૩ ના સદર અધિનિયમમાં, “દાવાઓ, અપીલો અને અરજીઓની લિમિટેશન” શીર્ષક ધરાવતા ભાગ ૨ માં કલમ ૫ સમાવિષ્ટ છે અને તે અમુક કેસોમાં નિર્ધારિત મુદત લંબાવવાની જોગવાઈ કરે છે, જે અદાલતને એ બાબતે સંતોષ થાય કે લિમિટેશનની મુદતની અંદર અપીલ દાખલ ન કરવા માટે અરજદાર પાસે પૂરતું કારણ ઉપલબ્ધ હતું, તો વિલંબ માફ કરવાની વિવેકાધીન સત્તા આપે છે. જ્યારે “લિમિટેશનની મુદતની ગણતરી” શીર્ષક ધરાવતા ભાગ ૩ માં કલમ ૧૨ સમાવિષ્ટ છે. એ નોંધનીય છે કે સદર કોડમાં અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગવા માટે કોઈ જોગવાઈ સમાવિષ્ટ નથી અને એ સુસ્થાપિત છે કે અપીલ દાખલ કરવાનો ત્રીજા પક્ષકારનો અધિકાર ન્યાયિક ચુકાદાઓ દ્વારા વિકસિત થયેલ છે. અપીલ કરવાની પરવાનગી કલમ ૧૨ માં ગર્ભિત રીતે આવરી લેવાયેલ છે તેવી વિદ્વાન વકીલ શ્રી માનવ મહેતાની દલીલ સ્વીકારવી એ સદર જોગવાઈને ફરીથી લખવા સમાન ગણાશે, ખાસ કરીને જ્યારે સદર કોડમાં જોગવાઈના રૂપમાં એવું કોઈ તંત્ર પૂરું પાડવામાં આવ્યું નથી જે પક્ષકારને અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી દાખલ કરવા સક્ષમ બનાવે. સદર કોડમાં આવી સક્ષમ બનાવતી જોગવાઈના અભાવે, કલમ ૧૨ માં અપીલ કરવાની પરવાનગીમાં કંઈક વધુ વાંચવું અથવા તેનું વિસ્તૃત અર્થઘટન

કરીને અજાણ્યા પક્ષકાર દ્વારા અપીલ કરવાની પરવાનગી ગણવી એ ઘણું અતિશયોક્તિપૂર્ણ ગણાશે.

૨૦. અનુચ્છેદ ૧૧૬ પણ ઉપલબ્ધ બનશે નહીં કારણ કે, તે કોઈપણ હુકમનામા અથવા હુકમ સામે માત્ર હાઈકોર્ટમાં થતી અપીલો સાથે સંબંધિત છે અને તેથી, એ સાચું છે કે તેની પ્રયોજ્યતા માત્ર સદર કોડની કલમ ૯૬ અથવા કલમ ૧૦૦ હેઠળની અપીલ પૂરતી જ સીમિત નથી. જો ધારાસભાનો ઈશદો તેની પ્રયોજ્યતા માત્ર અપીલો પૂરતી સીમિત રાખવાનો ન હોત, તો તે ભાગ ૧૦ ના “બીજો વિભાગ – અપીલો” શીર્ષક હેઠળ ન હોત. આ બાબતને એ હકીકતથી સમર્થન મળે છે કે તે જ ભાગમાં આવેલ અનુચ્છેદ ૧૧૪ નિર્દોષ મુક્તિના હુકમ સામેની અપીલ સાથે સંબંધિત છે. તેવી જ રીતે, અનુચ્છેદ ૧૧૫ સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા અથવા તેની મૂળ ફોજદારી હકૂમતનો ઉપયોગ કરતી હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલી મૃત્યુદંડની સજા સામેની અપીલો સાથે સંબંધિત છે. વળી, અનુચ્છેદ ૧૧૭ કોઈપણ હાઈકોર્ટના હુકમનામા અથવા હુકમ સામે તે જ અદાલતમાં અપીલ કરવાની જોગવાઈ કરે છે. તેથી, સદર ભાગે સ્પષ્ટ કર્યું છે અને તેની પ્રયોજ્યતા તેમાં દર્શાવેલ વૈધાનિક અપીલોના વર્ગો પૂરતી જ મર્યાદિત રાખી છે, અને તે ચોક્કસપણે, અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી સુધી લંબાવી શકાય નહીં કે જે, મુખ્ય અપીલના તબક્કા પહેલાંનો તબક્કો છે. તેથી, અનિવાર્ય ગર્ભિતાર્થ દ્વારા અનુચ્છેદ ૧૧૬ માં અપીલ કરવાની પરવાનગીનો સમાવેશ થઈ શકે નહીં અને તેથી, સદર દલીલ નકારી કાઢવામાં આવે છે.

૨૧. એવી વધુ દલીલ ઉપસ્થિત કરવામાં આવી છે કે જો તે બિન-અરજદારને લાગુ કરવામાં ન આવે તો તેનાથી વિસંગત પરિસ્થિતિ સર્જવાની શક્યતા છે. સદર દલીલ નકારી કાઢવામાં આવે છે કારણ કે, જે પક્ષકાર દાવાની કાર્યવાહીમાં નથી તેને દાવાની કાર્યવાહીના પક્ષકારની સમક્ષ મૂકી શકાય નહીં. હુકમનામું અથવા હુકમને પડકારવા માંગતા બિન-પક્ષકાર માટે સમાન લિમિટેશનની મુદત પૂરી પાડી શકાય નહીં હાઈકોર્ટ સમક્ષ. એ બાબત તર્કસંગત ઠરતી નથી કે જો કોઈ પક્ષકાર નીચેની અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહીમાં જોડાયેલ ન હોય, તો તેને તે અંગે કેવી રીતે જાણ હોય અને સદર પક્ષકાર ત્વરિત પગલાં ભરે તેવી અપેક્ષા રાખવી.

૨૨. સ્પષ્ટપણે, અપીલ કરવાની પરવાનગી મંજૂર થયા બાદ અપીલ દાખલ કરવા માટેની લિમિટેશન શરૂ થશે. આમ છતાં, અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી દાખલ કરતી વખતે, વિલંબ માફી માંગતી અલગ અરજીની કોઈ જરૂર રહેતી નથી, કારણ કે લિમિટેશન પરવાનગી મંજૂર થયા પછી શરૂ થશે. એ બાબત સુસ્થાપિત છે કે પરવાનગી માંગતી અરજીમાં વિલંબ અંગેની કોઈપણ અરજી પર વિચારણા કરવા માટે કોઈ બીજાંઢાળ ફોર્મ્યુલા નથી અને દરેક કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં વિલંબ ધ્યાને લેવો એ અદાલતના અધિકારક્ષેત્ર અને વિવેકાધિકારી સત્તાઓમાં રહે છે. તેથી, હુકમ અથવા ચુકાદો પસાર થયાની જાણ ક્યારે થઈ અને ત્યારબાદ શું પગલાં ભરવામાં આવ્યા હતા તે સમજાવવાની જવાબદારી અરજદારની રહેશે. કોઈ પક્ષકારને નિષ્ક્રિય રહેવા, સમય વીતી જવા દેવા અને પછી અચાનક એક દિવસ સવારે ચુકાદાને પડકારવાનો પ્રયાસ

કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. એવું બની શકે છે કે વચગાળાના સમય દરમિયાન ઘટનાક્રમ ઘટે અને સંજોગો બદલાઈ જાય. તેથી, વિલંબ અને શિથિલતાના સામાન્ય સિદ્ધાંતો લાગુ કરતાં, રજૂ કરવામાં આવેલી વ્યાજબી સમજૂતીનો કોઈક અંશ હોવો જોઈએ.

૨૩. તેથી, કરવામાં આવેલા કથનો તેમજ અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજીમાં આપવામાં આવેલી સમજૂતીની પૃષ્ઠભૂમિમાં વિલંબ અને શિથિલતાના પાસાની તપાસ કરવી જરૂરી રહેશે. એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી હાલની અરજી ૨ વર્ષ અને ૩ મહિના (એટલે કે ૮૧૧ દિવસ) પછી દાખલ કરવામાં આવી છે.

૨૪. આ તબક્કે, એચ. અંજાનપ્પા અને અન્ય વિ. બીના એન્થોની અને અન્ય (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનો સંદર્ભ લેવો ઉપયોગી રહેશે. સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ હાઈકોર્ટના એ ચુકાદા સામે પડકાર હતો જેમાં ૫૮૬ દિવસનો વિલંબ માફ કરવામાં આવ્યો હતો અને તે કાર્યવાહીના સામાવાળાને અપીલ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. અપીલ મંજૂર કરતી વખતે સર્વોચ્ચ અદાલતે નોંધ્યું હતું કે હાઈકોર્ટે ૫૮૬ દિવસનો વિલંબ માફ કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે, જે માત્ર માંગણી કરવાથી કરી શકાતી ન હતી, ખાસ કરીને જ્યારે ૫૮૬ દિવસના વિલંબને સમર્થન આપતી નામ માત્રની પણ કોઈ સમજૂતી આપવામાં આવી ન હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતનો એવો પણ મત હતો કે તે કાર્યવાહીના પક્ષકારો કહેવાતા અધિકાર પ્રત્યે સતર્ક ન હતા. સરળ સંદર્ભ માટે

ફકરા ૨૦ થી ૨૩ નીચે પુનઃઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:

“૨૦. પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલશ્રીઓને સાંભળ્યા બાદ અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી ધ્યાને લીધા પછી, અમારી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું હાઈકોર્ટે વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે.

૨૧. હાઈકોર્ટે વાદગ્રસ્ત હુકમમાં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:-

“૧૩. આ બે અરજીઓમાં, અમારે અપીલ ચલાવવાની પરવાનગી અને વિલંબ માફી માટેની અરજ સાથે સંબંધ છે. એ બાબત નિર્વિવાદ છે કે અપીલકર્તાઓએ દાવાવાળી પરિશિષ્ટ મિલકતમાંથી ૪ એકર જમીન ખરીદી છે. તેમણે દાવામાં પોતાને પક્ષકાર તરીકે જોડવા માટે અરજી દાખલ કરી હતી ખરી, પરંતુ તેમાં અસફળ રહ્યા હતા. વિલંબ માફી માટેની અરજીના સમર્થનમાં રજૂ કરવામાં આવેલ મુખ્ય કારણો પૈકીનું એક એ છે કે તેમના વેચનાર-ત્રીજા પ્રતિવાદી દ્વારા તેઓને એવી ખાતરી આપવામાં આવી હતી કે તે તેમના હિતનું રક્ષણ કરશે.

૧૪. શ્રી હોદ્દાએ ચુકાદાના પેરા ૧૮ માં દર્શાવ્યું હતું કે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૨ ના પુરાવા ધ્યાને લીધા છે અને તેમની ઊલટતપાસ કરવામાં આવી ન હોવાથી તેમનો પુરાવો બિનપડકારાયેલો રહ્યો છે અને પ્રતિવાદીઓ પૈકી કોઈ સાક્ષીના પાંજરામાં આવ્યા નથી. વધુમાં, ત્રીજા

પ્રતિવાદીએ આર.એફ.એ. નં. ૩૯૬/૨૦૧૭ દાખલ કરી હતી અને તે પરત ખેંચી લીધી હતી. વિલંબ માફી માટેની અરજીના સમર્થનમાં રજૂ કરેલા સોગંદનામામાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તાઓની ઉંમર અનુક્રમે ૭૫ અને ૬૬ વર્ષ છે અને તેઓ સ્કોટલેન્ડમાં તેમના બાળકો સાથે રહે છે. આ કથન અખંડિત રહ્યું છે.

૧૫. અપીલકર્તાઓએ ૪ એકર ક્ષેત્રફળ ધરાવતી સ્થાવર મિલકત ખરીદી છે તે હકીકત, તેઓ વરિષ્ઠ નાગરિકો છે અને તેમના વેચનારે દાવામાં બચાવ કર્યો નથી કે આ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી પ્રથમ અપીલ ચલાવી નથી તે બાબતને ધ્યાનમાં રાખતાં, અમારો એવો મત છે કે વિલંબ માફી માંગતી અરજી નામંજૂર કરીને પક્ષકારોના અધિકારોને રૂંધી શકાય નહીં. આશ્ચર્યજનક રીતે, અપીલકર્તાઓના વેચાણકર્તા એટલે કે ત્રીજા પ્રતિવાદી/સામાવાળા નં. ૮, નોટિસની બજવણી થઈ હોવા છતાં અને વકીલ મારફતે પ્રતિનિધિત્વ હોવા છતાં ગેરહાજર રહ્યા છે. આમ, અપીલકર્તાઓના સોગંદનામામાં તેમની સામે કરવામાં આવેલા આક્ષેપો ખંડનરહિત રહ્યા છે. તેથી, અમારા સુવિચારિત મત મુજબ, હાલની અરજીઓ વિચારણાને પાત્ર છે.

૧૬. ઉપરોક્ત બાબતને ધ્યાને લેતાં, અપીલકર્તાઓ પ્રત્યેક અરજી માટે રૂ. ૨૫,૦૦૦/- નો ખર્ચ અને સામૂહિક રીતે વાદીઓ/સામાવાળા નં. ૧ થી ૩ ને રૂ. ૫૦,૦૦૦/- ચૂકવે તે શરતે આઈ.એ. નં. ૧ અને ૩/૨૦૧૮ મંજૂર કરવામાં આવે છે.”

૨૨. આમ, હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વાદગ્રસ્ત હુકમનું સાદું વાંચન દર્શાવે છે કે જે બાબત હાઇકોર્ટના ધ્યાને વિશેષ રહી હતી તે એ હકીકત હતી કે અનુક્રમે સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ ની ઉંમર ૭૫ અને ૬૬ વર્ષ છે અને તેઓ સ્કોટલેન્ડમાં તેમના બાળકો સાથે રહે છે. હાઇકોર્ટે વધુમાં એવું અવલોકન કર્યું કે સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ એ વિવાદિત મિલકતના મોટા હિસ્સામાંથી ૪ એકર જમીન ખરીદી છે અને તેમના વેચાણકર્તા એટલે કે મૂળ માલિક દાવાની કાર્યવાહીમાં તેમના હિતનું રક્ષણ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા.

૨૩. અમારો એવો મત છે કે માત્ર માંગણી કરવા માત્રથી રેગ્યુલર ફર્સ્ટ અપીલ દાખલ કરવામાં થયેલ પટક દિવસનો વિલંબ માફ કરીને હાઇકોર્ટે ગંભીર ભૂલ કરી છે. પટક દિવસના વિલંબ માટે અનુક્રમે સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલા પર્યાપ્ત કારણથી અમારી ખાતરી થતી નથી. કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે સામાવાળા નં. ૧ અને ૨ તેમના કહેવાતા અધિકારો પ્રત્યે જાગરૂક હતા. અપીલ કરવાની પરવાનગી આપવાની વાત તો દૂર રહી, વિલંબ માફ કરવાનો જ ઇનકાર કરીને હાઇકોર્ટે સમગ્ર મુકદ્દમાનો અંત લાવવો જોઈતો હતો.”

૨૪. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં, સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૨૧૫/૨૦૧૯ માં આંક ૧ અને ૧૫ નીચે પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ના સંમતિ હુકમનામાને પડકારવા માટે આ અદાલતની પરવાનગી માંગતી વખતે અરજદાર દ્વારા આપવામાં આવેલો ખુલાસો શોધવાનો આ અદાલતે પ્રયાસ કર્યો. જોકે,

અથાગ પ્રયાસ કરવા છતાં, આ અદાલતને નામોલ્લેખ કરવા યોગ્ય કોઈ ખુલાસો મળ્યો ન હતો, સિવાય કે એવું કથન કે સદર અરજદાર ખુલાસો આપવા માટે કોઈ બંધન હેઠળ નથી.

૨૫. આવું વલણ અસ્વીકાર્ય છે કારણ કે, કોઈપણ ખુલાસાના અભાવમાં, સદર અરજદાર સમગ્ર સમય દરમિયાન જાગરૂક હતા કે નહીં તેની મૂલવણી કરવી આ અદાલત માટે મુશ્કેલ બનશે, ખાસ કરીને જ્યારે તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ નું હુકમનામું અને ત્યારબાદ વેચાણ દસ્તાવેજનું થયેલું નિષ્પાદન ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૨ જેટલા સમય અગાઉથી સદર અરજદારની જાણમાં હોવાનું સ્વીકૃત છે. એ નોંધવું જરૂરી છે કે વેચાણ દસ્તાવેજના આધારે, વાદીએ મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં નોંધ નં. ૮૩૧ દાખલ કરવાની માંગ કરી હતી જેમાં ગુજરાત લેન્ડ રેવન્યુ કોડ, ૧૮૭૯ ની કલમ ૧૩૫ડી હેઠળ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી અને સદર અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, તેમણે તારીખ ૨૫.૦૩.૨૦૨૨ ના રોજ વાંધો ઉઠાવ્યો હતો, ત્યારબાદ તારીખ ૨૧.૦૪.૨૦૨૨ ના રોજ લેખિત રજૂઆતો દાખલ કરી હતી. સદર કાર્યવાહી આર.ટી.એસ. કેસ નં. ૮૭/૨૦૨૨ માં પરિણમી હતી. નાયબ કલેક્ટરે તારીખ ૨૧.૦૫.૨૦૨૨ ના રોજ નોંધ નં. ૮૩૧ રદ કરતો હુકમ પસાર કર્યો હતો જે કલેક્ટર સમક્ષ પડકારનો વિષય બન્યો હતો, જેમણે અપીલ મંજૂર કરતી વખતે, નાયબ કલેક્ટર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૧.૦૫.૨૦૨૨ ના હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો હતો અને નોંધ નં. ૮૩૧ પ્રમાણિત કરી હતી. તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે સદર નોંધનું પ્રમાણીકરણ સ્પેશિયલ સિવિલ

સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ ના પરિણામને આધીન છે. તેથી, સદર અરજદારને તે સમયે જાણકારી હતી; તેમ છતાં, તેમણે કોઈ પગલાં લીધા ન હતા. તારીખ ૨૫.૦૩.૨૦૨૨ ના રોજ વાંધાઓ રજૂ કર્યા પછી અને તારીખ ૨૧.૦૪.૨૦૨૨ ના રોજ લેખિત રજૂઆતો દાખલ કર્યા પછી, સદર અરજદાર પગલાં લઈ શક્યા હોત પરંતુ, તેમણે કોઈ પગલાં ન લેવાનું પસંદ કર્યું. જો સદર અરજદાર જાન્યુઆરી ૨૦૨૩ ના મહિનામાં તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના વેચાણ દસ્તાવેજના આધારે મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં નોંધ નં. ૮૪૬ દાખલ કરવા માટે મહેસૂલી સત્તાધિકારી સમક્ષ જઈ શક્યા હોત, તો સદર અરજદાર અદાલત સમક્ષ વેચાણ દસ્તાવેજ અને/અથવા સંમતિ હુકમનામા વિરુદ્ધ કાર્યવાહી હાથ ધરી શક્યા હોત.

૨૬. નોંધનીય રીતે, અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજી તારીખ ૧૩.૦૬.૨૦૨૪ ના રોજ રજૂ કરવામાં આવી છે અને તારીખ ૨૪.૦૬.૨૦૨૪ ના રોજ નોંધવામાં આવી છે એટલે કે લગભગ ૨ વર્ષ અને ૩ મહિના પછી. અરજીમાંના કથનોની તપાસ કરી; આ અદાલતના મતે, નામોલ્લેખ કરવા યોગ્ય કોઈ ખુલાસો આપવામાં આવ્યો નથી. અપીલ કરવાની પરવાનગી માંગતી અરજીમાં અરજદારની પીઠ પાછળ સંમતિ હુકમનામું પસાર કરવા પર પ્રકાશ પાડતા બે ફકરાઓ સમાવિષ્ટ છે. ફકરો ૩, એ અરજનો ફકરો છે. પ્રતિવાદી નં. ૨ દ્વારા જવાબ દાખલ કરવામાં આવ્યા પછી જેમાં ઉઠાવેલ પ્રાથમિક વાંધાઓ ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યા બાદ, અરજદારે સદર અરજીના સમર્થનમાં તારીખ ૧૦.૦૨.૨૦૨૫ નું વધારાનું સોગંદનામું દાખલ કરેલ છે. પેરાગ્રાફ ૧, એ સંમતિ

હુકમનામું પસાર કરવાની વિગતો અને લિમિટેશન અંગે સામાવાળા દ્વારા પ્રાથમિક વાંધાઓ ઉપસ્થિત કરવાના પાસાનું વર્ણન છે. પેરાગ્રાફ ૨, અન્ય બાબતોની સાથે, એવી ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલી તકરાર છે કે બિન-પક્ષકાર દ્વારા પ્રથમ અપીલ દાખલ કરવાની લિમિટેશન સદર અદાલત પરવાનગી આપે તે તારીખથી શરૂ થશે. પેરાગ્રાફ ૩ માં, સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા કલમ ૧૨ અંગે કરવામાં આવેલી દલીલોનો નિકાલ એવી તકરાર કરીને કરવામાં આવ્યો છે કે કલમ ૧૨ એ “લિમિટેશનના સમયગાળાની ગણતરી” શીર્ષક હેઠળ ૧૯૬૩ ના અધિનિયમના ભાગ ૩ નો એક ભાગ છે અને તે લિમિટેશનની ગણતરી પૂરી પાડે છે અને તે સ્વયં લિમિટેશન વિશે વાત કરતું નથી. પેરાગ્રાફ ૪ માં, પ્રતિવાદી દ્વારા ઉપસ્થિત કરવામાં આવેલા અનુચ્છેદ ૧૩૭ ના પાસાની ચર્ચા કરવામાં આવી છે. ખુદ પેરાગ્રાફ ૪ માં જ, અરજદારે એવું વલણ અપનાવ્યું છે કે જમીન વાદીને વેચી દેનારા પ્રતિવાદીના આચરણ વિશે અરજદારને વર્ષ ૨૦૨૨ માં જાણકારી હતી. અરજદાર તારીખ ૧૩.૦૨.૨૦૨૨ ના રોજ જાહેર નોટિસ જારી કરવા વિશે પણ જણાવે છે અને એવી તકરાર ઉપસ્થિત કરવામાં આવી છે કે તેઓ મેળાપીપણાવાળા હુકમનામા વિશે વાકેફ ન હતા. તે જ પેરાગ્રાફમાં નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું છે:

“અરજદાર દ્વારા જાહેર નોટિસ જારી કરવામાં આવી કે તરત જ, સામાવાળાઓએ તારીખ ૧૭.૨.૨૦૨૨ ના રોજ એક મેળાપીપણાવાળો અને કપટપૂર્ણ વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપ્યો હતો. ત્યારબાદ, અરજદારને અહીંના

સામાવાળાઓ દ્વારા આચરવામાં આવેલા કપટની જાણ થઈ. તેથી, તેમણે ફેરફાર નોંધ નં. ૮૩૧ ના પ્રમાણીકરણ સામે વાંધાઓ ઉપસ્થિત કર્યા હતા. વાસ્તવમાં, સામાવાળા દ્વારા તારીખ ૨૪.૨.૨૦૨૨ ની ફેરફાર નોંધ નં. ૮૩૧ અને તારીખ ૨૭.૧.૨૦૨૩ ની એમ.ઈ. ૮૪૬ ના સંબંધમાં મહેસૂલી કાર્યવાહીમાં સંમતિ હુકમનામું પસાર થયાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી. અરજદારે નોંધ નં. ૮૩૧ ના પ્રમાણીકરણ સામે વાંધાઓ દાખલ કર્યા હતા અને સામાવાળા નં. ૧ એ સદર કાર્યવાહીમાં તારીખ ૧૫.૨.૨૦૨૩ ના રોજ વાંધો દાખલ કર્યો હતો.”

૨૭. ઉપર સંદર્ભિત કથનો પરથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે અરજદાર ફેબ્રુઆરી ૨૦૨૨ ના મહિનામાં તારીખ ૨૪.૦૨.૨૦૨૨ ના વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવા વિશે અને તારીખ ૦૩.૦૮.૨૦૧૯ ના સંમતિ હુકમનામું પસાર થવા વિશે સારી રીતે જાણતા હતા; જો કે, પેરાગ્રાફ ૫ માં, અરજદારે એવી તકરાર ઉપસ્થિત કરી છે કે જાણકારી મળ્યાની તારીખથી લઈને અરજી દાખલ કરવાની તારીખ વચ્ચે તેમણે શું કર્યું તેનો ખુલાસો કરવાની અરજદારને કોઈ જરૂર નથી. અરજદારે જે પ્રથમ બાબત કરવાની હતી તે સંમતિ હુકમનામાને પડકારવાની હતી. સ્પષ્ટપણે, આ સમયગાળા દરમિયાન અરજદાર દ્વારા લેવાયેલા કે ન લેવાયેલા પગલાં અંગે ખુલાસો કરતો કોઈ રંચમાત્ર પણ ઉદ્દેશ નથી. આ બાબત સ્પષ્ટપણે સાબિત કરે છે કે અરજદાર લગભગ ૨ વર્ષ અને ૩ મહિના એટલે કે ૮૧૧ દિવસ સુધી પોતાના અધિકાર પ્રત્યે જાગૃત ન હતા.

૨૮. એ સાચું છે કે અલગ અરજી દાખલ ન કરવી તે અપીલ માટે પરવાનગી

માંગતી અરજી માટે ઘાતક નથી; જો કે, એ પણ એટલું જ સાચું છે કે દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં, વિલંબની વિચારણા કરવી એ અદાલતના અધિકારક્ષેત્ર અને વિવેકાધીન સત્તાઓમાં રહે છે અને વિલંબ તેમજ વિલંબદોષના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ધ્યાને લેવા જરૂરી છે.

૨૯. વિલંબના પાસાની ચર્ચા કર્યા પછી, સંપૂર્ણતા ખાતર, અરજદારને વ્યથિત પક્ષકાર કહી શકાય કે કેમ તે મુદ્દાની પણ હવે પછી ચર્ચા કરવામાં આવે છે. તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના રોજ, પ્રતિવાદી દ્વારા અરજદારની તરફેણમાં વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવામાં આવ્યો હતો. શરૂઆતમાં, સંપૂર્ણ સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ચૂકવવામાં ન આવી હોવાથી, મહેસૂલી રેકૉર્ડમાં બોજા નોંધ કરવામાં આવી હતી; જો કે, ત્યારબાદ તારીખ ૨૭.૧૧.૨૦૧૩ ના રોજ, ખૂટતી સ્ટેમ્પ ડ્યુટી ચૂકવતાં, વેચાણ દસ્તાવેજ નોંધણી કરવામાં આવ્યો હતો. એવું જણાય છે કે પક્ષકારો વચ્ચેના કેટલાક વિવાદોના કારણે, પ્રતિવાદીએ સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ દાખલ કર્યો હતો અને તે નીચેની અદાલત સમક્ષ ન્યાયનિર્ણય માટે પેન્ડિંગ છે. ત્યારબાદ, પ્રતિવાદી દ્વારા વાદીની તરફેણમાં તારીખ ૨૪.૦૨.૨૦૨૨ નો નોંધાયેલ વેચાણ દસ્તાવેજ કરી આપવામાં આવ્યો છે; જેણે એક તરફ અરજદાર અને બીજી તરફ વાદી તેમજ પ્રતિવાદી વચ્ચેના વિવાદોને જન્મ આપ્યો છે. સ્પષ્ટપણે, સદર દાવો વિશિષ્ટ પાલનની માંગણી સાથે દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો જેનો સંમતિ હુકમનામું કરીને નિકાલ કરવામાં આવ્યો છે. નોંધનીય રીતે, અરજદારનો અધિકાર તે વેચાણ દસ્તાવેજમાંથી ઉદ્ભવે છે જે

તારીખ ૨૮.૦૨.૨૦૦૫ ના તે વેચાણ દસ્તાવેજમાંથી ઉદ્ભવે છે, જે સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ માં પડકારનો વિષય છે. માત્ર ન્યાયનિર્ણય પર અને જો અરજદાર સફળ થાય, તો જ તે અધિકાર તેમની તરફેણમાં સુનિશ્ચિત થશે. જો અરજદાર સફળ થાય તો વેચાણ દસ્તાવેજને અદાલતની મહોર મળશે. સમયની દ્રષ્ટિએ અગાઉનો વ્યવહાર હોવાથી, સમયની દ્રષ્ટિએ પછીના વ્યવહાર પર તેને અગ્રતા રહેશે અને પક્ષકારો માટે કાયદામાં અનુમતિપાત્ર હોય તેવાં પગલાં ભરવાનું ખુલ્લું રહેશે. જો અરજદાર સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ માં હારી જાય તો મિલકત પર તેમનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં અને તેમને વ્યથિત પક્ષકાર કહી શકાય નહીં. તેથી, અરજદારને વ્યથિત પક્ષકાર કહી શકાય કે કેમ તે સ્પેશિયલ સિવિલ સ્યુટ નં. ૪૫૦/૨૦૧૧ ના પરિણામને આધીન રહેશે.

૩૦. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાને લેતાં, અરજી સ્વીકારવાને પાત્ર નથી અને નામંજૂર કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

૩૧. એ સ્પષ્ટ કરવાની જરૂર નથી કે ગુણદોષ પર અથવા અન્યથા કરવામાં આવેલાં અવલોકનો શીર્ષકવાળી અરજી નક્કી કરવાના હેતુ સારુ છે અને તેને અદાલત અથવા સત્તાધિકારી સમક્ષ પેઝિંડિંગ હોય અથવા દાખલ કરવામાં આવે તેવી કાર્યવાહીઓ પરનો કોઈપણ અભિપ્રાય હોવાનું અર્થઘટન કરવામાં આવશે નહીં અને સદર કાર્યવાહીઓનો કાયદા અનુસાર નિર્ણય કરવામાં આવશે.

સહી/-

(સંગીતા કે. વિશેન, ન્યાયમૂર્તિ)
સહી/-

(મૂલ ચંદ ત્યાગી, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====